



5.6.2024

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Valtiovarainministeriön kannanotto vuoden 2023 tilinpäätöksestä

Valtiovarainministeriö antaa valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 66 i §:n mukaisen perustellun kannanottonsa VATT:n vuoden 2023 tilinpäätöksestä.

Tilinpäätöskannanoton perustana ovat viraston tilinpäätös, joka sisältää toimintakertomuksen, sekä siitä annettu valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomus.

Ministeriön yleisarvio VATT:n tuloksellisuudesta ja tavoitteiden saavuttamisesta on **hyvä**. (asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä, heikko). Virasto on saavuttanut vuodelle 2023 asetetut tutkimustoiminnan tulostavoitteet pääosin.

VATT tuottama tutkimus on pysynyt korkeatasoisena, ja keskittyy aiheisiin, jotka tukevat talouspoliittista päätöksentekoa. VATT onnistui täydentävän tutkimusrahoituksen hankinnassa ja julkaisujen laatupainotettu määrä kasvoi, mutta kokonaistuottavuudessa ei tapahtunut myönteistä kehitystä. Henkilöstövoimavarojen hallinnassa ja kehittämisessä on edelleen haasteita, sillä työtyytyväisyys laski ja jäi alle tavoitteen. VATTin alaisuudessa toimiva datahuone on vuoden aikana laajentanut toimintaansa ja se on julkaissut useita selvityksiä.

Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomuksessa ei ollut virastolle huomautuksia.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Vuoden 2023 tulossopimuksessa oli VATT:lle kahdeksan tutkimukseen tai asiantuntijatoimintaan kirjattua tavoitetta ja niistä viidessä saavutettiin tavoitetaso kokonaan tai osittain.

Henkilöstövoimavaratavoitteita oli seitsemän ja niistä toteutui kaksi. Selvästi tavoitteista jäätin etenkin työtyytyväisyydessä, johtajuudessa ja työnantajakuvassa.

Tulossopimuksessa olleista VATT:n sisäisistä ICT-kehittämishankkeista yli puolet eteni suunnitelmien mukaisesti. Valmistuneet ICT-hankkeet tukevat osaltaan tutkimuksen tekemistä virastossa.

1.1. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

VATT:n toiminnan vaikuttavuus perustuu siihen, että taloustieteellistä tutkimusta tehdään yhteiskunnallisesti tärkeistä kysymyksistä. Keskeisenä tavoitteena on, että VATT:n tuottamaa tutkimustietoa ja asiantuntemusta voidaan hyödyntää talouspolitiikan suunnittelussa. Datahuonepilotissa tavoitteena on kyetä vastaamaan muuttuvissa tilanteissa nopeasti akuutteihin päätöksentekijöiden tietotarpeisiin. Yleisesti voidaan sanoa, että VATT:n tekemä tutkimus on akateemisesti korkeatasoista ja se kohdistuu päätöksenteon näkökulmasta merkityksellisiin ilmiöihin.

Valtiovarainministeriön hallinnonalan vaikuttavuustavoitteita tukevien tavoitteiden toteuttamiseksi VATT onnistui hyvin tutkimusrahoituksen hankinnassa.

1.2. Toiminnallinen tuloksellisuus

1.2.1. Toiminnallinen tehokkuus

Virasto saavutti tavoitteensa pääosin.

VATT:n tuottavuus on kehittynyt ilman selvää trendiä, sillä vuonna 2022 tuottavuus laski niin kokonaistuottavuusindeksillä kuin julkaisuindeksillä mitattuna. Vuonna 2023 toiminnan tuottavuudelle oli asetettu mittareiksi julkaisutoiminnan tuotosindeksi ja kokonaistuottavuusindeksi ja molemmille tavoitteiksi prosentin kasvu. Julkaisutoiminnan tuotosindeksi nousi 7,5 prosenttia eli yli tavoitteen, mutta kokonaistuottavuutta kuvaava indeksi laski 9,2 prosenttia ja jäi siten tavoitteesta.

VATT on menestynyt hyvin tutkimusrahoituksen saannissa, mikä vahvistaa VATT:n kykyä keskittyä tutkimuksessa painopistealueisiinsa. Tutkimusrahoitus on mahdollistanut uusia rekrytointeja näihin ulkoisiin projekteihin, jonka myötä tutkimus- ja asiantuntijatyöhön käytetty työaika on kasvanut vuodesta 2023.

1.2.2. Tuotokset ja laadunhallinta

Virasto saavutti tavoitteensa pääosin.

Tavoitteena oli, että julkaisujen laatupainotettu määrä suhteutettuna henkilötyövuosiin kasvaa ja että asiantuntijatoiminnassa pystytään keskittymään vaikuttavuuden kannalta tärkeimpiin kohteisiin.

Julkaisujen määrä niin absoluuttisesti kuin laatupainotettuna nousi. Selvemmin nousivat ulkopuoliset tutkimukset ja laadukkaimmissa lehdissä julkaistut tutkimukset. Asiantuntijatyössä lehtikirjoitusten ja kolumnien määrä nousi, mutta muilla mittareilla tuotokset pienenevät. Selvintä lasku oli työryhmäjäsenyyksissä ja esitelmässä. Policy brief -julkaisujen määrä oli melkein edellisvuoden tasolla, ja ne ovat osaltaan lisänneet tutkimustiedon kansantajuistamista myös päätöksentekijöiden käyttöön.

Mediaseurannan perusteella mediaosumien määrä laski hieman edellisvuodesta.

Toimintavuoden aikana VATT:n tutkijoita on ollut eduskunnan kuultavana useista eri teemoista ja VATT:n asiantuntijoita on osallistunut useisiin politiikkaa valmisteleviin ja valmistelua tukeviin asiantuntijaryhmiin.

VATT:n yhteydessä toimiva riippumaton Talouspolitiikan arviointineuvosto julkaisi tammikuussa 2023 raporttinsa, jossa arvioitiin hallituksen talouspolitiikan linjaa ja julkisen talouden kestävyyttä.

1.2.3. Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen

Virasto ei saavuttanut suurinta osaa henkilöstövoimavarojen tavoitteista.

Henkilöstön työtyytyväisyys laski edelleen. VMBaron kokonaisindeksi oli 3,4, se laski edellisvuoteen verrattuna 0,15 yksikköä ja jäi selvästi tavoitteesta 3,9. Tavoitteista jäätii myös johtajuusindeksissä (toteuma 3,24, tavoite 3,6), yhdenvertaisuuden toteutumisessa (toteuma 3,54, tavoite 4,0) ja työnantajakuvassa (toteuma 3,34, tavoite 3,9).

Sairauspoissaoloja oli 2,7 työpäivää henkilötyövuotta kohti eli tavoite (enintään 5,0 työpäivää/htv) saavutettiin selvästi.

1.3. Muut asiat

Vuoden aikana VATTin yhteydessä toimiva datahuone on laajentanut toimintaansa ja se on julkaissut selvityksiä muun muassa Venäjän kaupan pysähtymisen vaikutuksista suomalaisille yrityksille ja ukrainalaisten pakolaisten työllistymisestä. Datahuoneelle on myös perustettu valtiovarainministeriön johtama poikkihallinnollinen ohjausryhmä.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä ministeriön kanta kehittämistarpeista

Tilinpäätös ja VATT:n muu raportointi antavat sinänsä kattavan ja luotettavan kuvan viraston toiminnasta ja sen tuloksista. Toimintakertomus on varsin laaja ja paikoin tarpeettomankin yksityiskohtainen. Huomautettavaa löytyy erityisesti siitä,

että tavoitteiden toteutumisen selville saaminen on työlästä, koska toimintakertomuksesta puuttuvat edelleen selkeät vertailutiedot tulossopimuksessa asetettuihin tavoitteisiin. Tästä on mainittu useaan kertaan tilinpäätöskannanotoissa.

Toinen kehitettävä asia raportoinnissa on tietojen lisääminen aiemmilta vuosilta, jolloin mittarien kehityssuunnasta olisi helpompi saada selvää tilinpäätöksen perusteella. Viraston on jatkossa varmistettava, että toimintakertomus laaditaan Valtiokonttorin antaman ohjeen mukaan eli siitä käyvät selvästi ilmi myös vertailut tulossopimuksessa asetettuihin tavoitteisiin sekä toteumiin aiemmilta vuosilta. Yksi tapa tehdä tämä on hyödyntää tulossopimuksessa ja väliraportoinnissa käytettyjä taulukoita.

Vuoden 2023 tilinpäätöksessä on myös mainittu julkaisu, joka on jo raportoitu vuoden 2022 tilinpäätöksessä. Tällaisia raportointivirheitä ei luonnollisestikaan saa olla.

3. Toimenpiteet, joihin viraston on tarpeen ryhtyä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiovarainministeriö on tyytyväinen, että VATT on onnistunut hyvin täydentävän rahoituksen saamisessa ja julkaisutoiminnan tuottavuuden parantamisessa ja tämä on varmistettava myös jatkossa.

Henkilöstön työtyytyväisyys on huolestuttavasti laskenut edelleen. VATTilla on parannettavaa henkilöstövoimavarojen johtamisessa, sillä tämä on kolmas vuosi peräkkäin, jolloin tavoitteet jäivät suurelta osin saavuttamatta. VATTin tulee jatkaa toimenpiteitä, jolla työtyytyväisyys paranee, ja raportoida näistä ministeriölle.

Raportoinnissa VATTin on syytä ottaa kohdassa 2. annettu palaute huomioon, ja parantaa tilinpäätöksen luettavuutta suhteessa tulossopimuksessa annettuihin tavoitteisiin.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on tilintarkastuksen yhteydessä tarkastanut EU:n asettamien Venäjän vastaisten talouspakotteiden noudattamista ja siihen liittyvää sisäistä valvontaa. Tarkastuksessa ei ollut tullut esiin pakotesäännösten vastaisia tapahtumia kirjanpidossa, mutta VTV kuitenkin suosittelee, että VATT:n olisi hyvä selvittää, mihin kirjanpitoyksikön prosesseihin voi liittyä tarvetta valvoa talouspakotteiden noudattamista osana sisäistä valvontaa.

4. Valtiovarainministeriön toimenpiteet tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriön ja VATT:n välistä yhteistyötä ja kanssakäymistä voidaan edelleen parantaa. Niin ministeriössä kuin VATTissa asiaan on kiinnitetty huomiota, ja työtä uusien yhteistyömuotojen löytämiseksi tehdään myös vuonna 2024.

Valtiovarainministeriö johtaa poikkihallinnollista datahuoneen ohjausryhmää, joka koordinoi ja priorisoi datahuoneelle annettavia toimeksiantoja.

Valtiovarainministeri

Riikka Purra

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Tiedoksi

Valtiovarainministeriö, budjettiosasto
Valtiokonttori, tutkiahallintoa.fi
Valtiontalouden tarkastusvirasto